

Protokoll fört vid enskild föredragning

Social- och miljöavdelningen
Socialvårdsbyrån, S2

Beslutande
Minister
Arsim Zekaj

Föredragande
Byråchef
Maj-Len Österlund

Justerat
Omedelbart

Nr 73

Uppfyllande av kraven i kunduppgiftslagen – KST:s
information.

ÅLR 2024/5047

101 S2

Beslut

Landskapsregeringen beslöt anteckna inkommen information till kännedom.

Av informationen framgår att Kommunernas socialtjänst k.f. (KST) bör föra en dialog med landskapsregeringen angående tidsfrister i den kommande kunduppgiftslagen. Detta då KST står inför ett eventuellt byte av socialvårdssystem.

Nr 74

Frågor om kunduppgiftslagen och klassificeringen av
serviceuppgifter.

ÅLR 2024/7266

102 S2

Beslut

Landskapsregeringen konstaterar följande i ärendet: lagtinget behandlar just nu förslag till informationslag för Åland. Denna är en förutsättning för att kunna gå vidare med en kunduppgiftslag. Lagberedningen av en kunduppgiftslag inleds hösten 2024. Någon fastslagen tidpunkt för när kunduppgiftslagen ska föreslås träda i kraft finns inte ännu. Kunduppgiftslagen är en förutsättning för att socialvården (och hälso- och sjukvården) på Åland ska kunna ansluta sig till KANTA. Dock kommer det därefter ytterligare att krävas dialog med riket kring eventuell överenskommelseförordning (för hälso- och sjukvårdens del) och kring de avtal som bör ingås och vilka möjligheter det finns att beakta de avvikelser som finns i åländsk lagstiftning samt i myndighetsstrukturen.

Bakgrund

Kommunernas socialtjänst k.f. ställer i en skrivelse till landskapsregeringen frågor kring kunduppgiftslagen, anslutningen till KANTA och eventuella problem kring detta.

Beslut

I enlighet med av lagtinget godkänd rambudget för åren 2025-2027 ska social- och miljöavdelningens budget minska med 1,1 procent per år. Därtill finns ett krav på att minska överföringarna med 600 000 euro från år 2026. En analys av hur detta kan förverkligas och med vilka konsekvenser pågår.

Landskapsregeringen konstaterar att det därmed, och med beaktande av rådande ekonomiska läge, inte finns utrymme för en höjd finansiering av Kommunernas socialtjänst's kostnader.

Bakgrund

Kommunernas socialtjänst k.f. (KST) har den 25.9.2024 inkommit med en skrivelse med begäran om ökade medel för KST.

Beträffande det som lyfts i skrivelsen konstaterar landskapsregeringen följande:

Färdtjänst

Av skrivelsen framgår inte huruvida och i så fall i vilken utsträckning KST utvecklat sin service i enlighet med socialvårdslagens 23 § Service som stöder rörlighet. Tidigare utgjorde transport- och följeslagarservice (färdtjänst) en del av hemservice genom socialvårdsförordningen (1983). Enligt 23 § i socialvårdslagen ska service som stöder rörlighet kunna ordnas på olika sätt. För vissa som behöver service som stöder rörligheten kan det vara möjligt att använda allmänna kommunikationsmedel med hjälp av en annan person i form av ledsagarservice. En klient som inte har rätt till färdtjänst enligt handikappservicelagen kan klara av att använda allmänna fortskaffningsmedel förutsatt att klienten får tillräcklig handledning och möjlighet att träna på att använda trafikmedlen med stöd av en annan person.

Landskapsregeringen fattade den 21.9.2023 beslut om att fastställa trafiktaxa för personbefordran med buss i yrkesmässig trafik på Åland (ÅLR 2023/7414). Beslutet som trädde i kraft fr.o.m. 1.1.2024 innebär bland annat att resenärer med rullator eller rullstol är befriade från avgift i kollektivtrafiken. Ledsagare till passagerare med funktionsnedsättning reser avgiftsfritt mot uppvisande av giltigt ledsagarkort. Enligt landskapslag (2019:60) om ordnande av kollektivtrafiktjänster, 6 § ska trafikförsörjningsprogrammet uppdateras minst vart fjärde år. Det nuvarande programmet gäller åren 2023 – 2026. Bland annat kommunerna ska höras innan trafikförsörjningsprogrammet fastställs.

Kostnadsutvecklingen av färdtjänst enligt handikappservicelagen

Genom ändring av 2 § 4 mom. i landskapsförordning (1997:60) om studiesociala förmåner för studerande på gymnasialstadienivå i landskapet Åland, ska samhällsmedel överföras från gymnasiet (LR) till KST från och med 1 oktober 2023 då gymnasiet ska ersätta KST för "i praxis motsvarande avgiften för månadskort i självrisk" för studerande på gymnasialstadienivån vilka beviljats färdtjänst enligt handikappservicelagen. Grovt uppskattat uppgår kostnaderna till 3 000–4 500 euro/år. Ändringen har inte inneburit någon ekonomisk skillnad för KST då klienten tidigare bekostat detta. Av lagberedningens PM "Ändring av landskapsförordningen om studiesociala förmåner för studerande på gymnasialstadienivå i landskapet Åland" (ÅLR 2023/5523 rd) framgår ändå att "Det behöver utredas om ansvaret för att ordna och bekosta skolskjuts för de studerande med

funktionsnedsättning vid gymnasieskolan som är i behov av skolskjuts i form av färdtjänst i stället bör åligga gymnasieskolan. Detta skulle kräva ändringar i landskapslagen (2011:13) om gymnasieutbildning och i handikappservicelagstiftningen. Ändringen skulle även innebära att kostnadsansvaret för färdtjänsten överförs från kommunal nivå (KST) till landskapsnivå (Ålands gymnasium och Ålands Folkhögskola)." Möjligheten till en sådan lagändring kommer att utredas i samband med funktionshindersreformen.

Landskapsandelar

En utvärdering av landskapsandelssystemet har inletts hösten 2024.

Avhängigt av resultaten av utvärderingen kan ändringar i landskapsandelslagstiftningen bli aktuella.

Kostnadsökningar

Landskapsregeringen har inlett en kartläggning av befintliga vård- och servicekedjor inom socialvården (och hälso- och sjukvården). Denna kommer att följas av en utvärdering av KST-reformen och den lagstiftning som trädde i kraft vid samma tidpunkt. I granskningen ingår även den del av socialvården som kvarstår i primärkommunerna, myndighetssamarbetet, gränsdragningsproblem och det ekonomiska utfallet av reformen. Utvärderingen sammanhänger även med den utvärdering av landskapsandelssystemet som inletts.

Utkomststöd och allmänt bostadsbidrag

Ändringarna i lag om allmänt bostadsbidrag har trätt i kraft olika tider under året 2024 och ytterligare ändringar kommer år 2025. De ekonomiska konsekvenserna av nedskärningarna i det allmänna bostadsbidraget kommer att realiseras stegvis, eftersom mottagarnas bidragsbelopp justeras med tolv månaders mellanrum, om det inte sker betydande förändringar i bidragstagarens ekonomiska situation under året. År 2024 kommer bara en del av konsekvenserna att realiseras, medan merparten realiseras 2025 och ändringarna påverkar bidragstagarna fullt ut år 2026.

Ökade kostnader i utkomststödet pga. ändringarna i lag om allmänt bostadsbidrag realiseras alltså med en fördröjning.

Nedskärningarna i arbetslöshetsförmånerna kan leda till utökat behov av bostadsbidrag och utkomststöd.

Det är viktigt att i efterhand följa upp och bedöma ändringarnas konsekvenser, trots att det är utmanande. Det är skäl att följa upp inverkan på behovet av grundläggande utkomststöd och särskilt behov av utkomststöd som beror på boendekostnader och likaså inverkan på barnfamiljer, barnfamiljernas ställning och barnfattigdom.

Även andra förändringar påverkar behovet av bostadsbidrag och utkomststöd så som höjda priser pga. inflation. Trots att konsumentprisindexet nu är lågt kan effekterna av inflationen och t.o.m. coronatiden synas en lång tid framöver. Även arbetslöshetssiffrorna stiger. Det kan med andra ord vara många faktorer som samverkar och leder till ett ökat behov av bostadsbidrag och utkomststöd.

Tilläggas kan att de uträkningar som KST nämner i sin begäran om ökade medel utgår från rikets proposition (RP 74/2023) som i sin tur utgår från att Åland skulle ha antagit alla rikets nedskärningar i lag om allmänt bostadsbidrag. Detta är inte fallet eftersom åländska avvikelser trädde i kraft 1.9.2024 (ÅFS 2024:54).

Barnbidrag och ensamförsörjartillägg

Beträffande de avvikelser som intagits i landskapslag (1998:66) om tillämpning av lagen om utkomststöd i landskapet Åland vilka innebär att barnbidraget inte ska beaktas på samma sätt som i riket vid fastställande av utkomststöd har dessa varit i kraft sedan år 2012. Fr o m 1.1.2012 har barnbidraget således beaktats som inkomst vid fastställandet av utkomststöd till 20% av beloppet medan barnbidragets ensamförsörjartillägg inte beaktas alls.

Vad gäller barnbidragets olika belopp är barnbidraget och barnbidragets ensamförsörjartillägg högre än barnbidraget i riket, med undantag för barnbidrag för ett barn under 3 år där beloppet i Finland är cirka 10 euro högre per månad än på Åland. Skillnaderna är betydande om man jämför en familj med 3 barn i åldern 10–14 år där exempelfamiljen på Åland lyfter cirka 1250 euro mer i barnbidrag per år än en motsvarande familj i riket. Att en familj erhåller en betydligt större summa i barnbidrag kan också bidra till att familjen inte behöver utkomststöd eller långvarigt utkomststöd; 2022 erhöll 0,4 % av barnfamiljerna på Åland långvarigt utkomststöd medan motsvarande siffra i riket var 2,6%. Landskapsregeringen bekostar barnbidraget. För år 2025 har landskapsregeringen bedömt att behovet uppgår till 9,6 miljoner euro.

Efterskänkning och nedsättning av klientavgifter

Landskapslag om barnomsorg och grundskola

En översyn av lagen inleds 2025 där även ett förtydligande av bestämmelsen om barnomsorgsavgifter kan ingå/utreds.

Landskapslag (2011:114) om hälso- och sjukvård

En översyn gällande patientavgifter och högkostnadsskydd pågår och i samband med det planeras en revidering av lagen om grunderna för patientavgifter. I arbetet med att revidera lagen om grunderna för patientavgifterna ingår även att utreda möjligheterna att i lagen föra in nedsättning och efterskänkning av avgift före utkomststöd. Planen är att en reviderad lag gällande patientavgifterna kan träda i kraft 2026.

Investeringsstöd

Det som närmast motsvarar rikets investeringsstöd för specialgrupper är landskapets landskapsborgens- och räntestödslån. Det är alltså lån för dem som bygger hyresbostäder och där landskapsregeringen kan komma in med fyllnadsborgen (olika procentandel beroende på kommun) och räntestöd, där man till exempel nu står för räntan som överstiger 2%.

I den av lagtinget godkända fjärde ändringen av budgeten för 2024 ingår också en extra överföring till landskapet Ålands pensionsfond för att trygga framtida pensionsutbetalningar och möjliggöra en aktivare roll som investerare i främst sociala byggnader. Det här öppnar för investeringar i sociala byggnader som även kan tillgodose KST:s fastighetsbehov.